

ks. Dawid Galanciak
Lubawa

PREZBITER – PIERWSZY, KTÓRY „IDZIE I GŁOSI” JAKO PASTERZ I PRZEWODNIK WSPÓLNOTY

PRESBYTER – THE FIRST ONE WHO
„GOES AND PREACHES THE WORD OF GOD”
AS A SHEPHERD AND RELIGIOUS COMMUNITY GUIDE

Abstrakt

Artykuł ukazuje prezbitera jako pasterza i przewodnika wspólnoty w kontekście aktualnej nauki Kościoła i oczekiwań wspólnoty. Podstawowym zadaniem kapłana jako pasterza i przewodnika jest prowadzenie wiernych do Jezusa Chrystusa. Kapłan, będąc człowiekiem wiary, czyni to na mocy otrzymanej władzy pasterskiej, ale także dzięki osobistej relacji z Jezusem, który jest Dobrym Pasterzem, a zarazem źródłem pasterskiej misji i władzy kapłana. Budując relację ze wspólnotą Kościoła, prezbyter służy jej jako pierwszy idący za Jezusem i jest zarazem pierwszym, który głosi jej Ewangelię. W ten sposób kapłan staje się autentycznym świadkiem wiary i ewangelizatorem nie tylko dla wspólnoty wierzących, ale także wobec niewierzących.

Słowa kluczowe: pasterz, przewodnik wspólnoty, ewangelizator

Abstract

The article shows a presbyter as a shepherd and religious community guide in the context of the current Church teachings and the community's expectations. The basic role of a priest as a religious shepherd and guide is leading the faithful to Jesus Christ. A priest as a man of faith acts on the strength of received shepherd's power, but also thanks to personal relation with Jesus, who is The Good Shepherd, as well as a source of shepherd mission and priest's power. Building up relationships with the religious community, a presbyter fulfils a role of the first one following Jesus, and at the same time the first one preaching his word. In this way a priest becomes a genuine witness of faith and an evangelizer not only for the faithful, but also for non-believers.

Key words: religious shepherd, religious community guide, evangelizer

Wstęp

Jezus Chrystus, jak podkreśla w swym nauczaniu Jan Paweł II, „chciał mieć w swoim Kościele współpracowników dźwigających odpowiedzialność pasterzy, współpracowników poświęcających wszystkie siły służbie Królestwu, które ustanowił na ziemi. Nie chciał, żeby ci pasterze byli tylko narzędziami jego władzy. Pragnął, aby wnosili prawdziwą współpracę, wykorzystując własny rozum i wolę, pomysłowość, umiejętności i zdolności twórcze. Przez łaskę święceń kapłańskich następuje wyniesienie do godności współpracownika Boga”¹. Upodobnienie kapłana przez sakrament święceń do Jezusa Chrystusa, Głowy i Pasterza Kościoła jest wyrazem specyficznej tożsamości prezbitera, stanowi istotę kapłaństwa służebnego, a jednocześnie odróżnia od powszechnego kapłaństwa wiernych².

¹ JAN PAWEŁ II, *Kapłan – współpracownik Boga* (25.03.1990), „L'Osservatore Romano” 2-3 (1990), wyd. pol., s. 12.

² Por. C. HUMMES, *Homilia podczas Ogólnopolskiej Pielgrzymki Kapłanów do Narodowego Sanktuarium Matki Bożej Częstochowskiej* (1.05.2010), <http://info.wiara.pl/doc/514037.Kard-Hummes-na-Jasnej-Gorze> (odczyt z dn. 31.08.2017 r.).

Kapłan ministerialny, jak podkreśla L. Balter, jako kontynuator misji apostołów jest sługą ludzkiego zbawienia. Staje się on sługą wszystkich, a więc: służy Bogu – Zbawicielowi, jako Sprawcy zbawienia ludzkiego; służy Kościołowi jako nosicielowi, odbiorcy i przekazicielowi zbawczej mocy Boga oraz służy poszczególnym dzieciom Bożym i całemu światu. Służba ta ma wieloraki wymiar: przez głoszenie Ewangelii, sprawowanie sakramentów i pełnienie funkcji pasterskiej³.

Misja pasterzowania

Kodeks prawa kanonicznego odnosi posługę kapłańskiego pasterzowania do konkretnej wspólnoty, którą nazywa parafią. Stwierdza zatem: „parafia jest określoną wspólnotą wiernych (...), nad którą pasterską pieczę, pod władzą biskupa diecezjalnego, powierza się proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi”⁴. Zadaniem kapłana jako „przewodnika gotowego do służenia wszystkim”⁵ staje się, z racji bycia pasterzem wspólnoty, prowadzenie na płaszczyźnie duszpastersko-katechetycznej każdego, kto do niej przynależy, do pełnego rozwoju na poziomie duchowym i eklezjalnym. Choć obowiązek głoszenia Ewangelii oraz realizacji nakazu misyjnego Jezusa Chrystusa spoczywa w pierwszej kolejności na biskupie diecezjalnym oraz jego współpracownikach, którymi są kapłani⁶, to należy podkreślić w myśl nauczania Kościoła, że każdy „prezbiter złączony z biskupem i podlegający jego władzy, jest także pasterzem powierzonej mu wspólnoty”⁷. Wiąż z biskupem diecezjalnym w kapłaństwie oraz „uczestniczenie w jego trosce o sprawy Kościoła, zaangażowanie w ewangeliczną troskę o Lud Boży w konkretnych warunkach

³ Por. L. BALTER, *Kapłaństwo Ludu Bożego*, Warszawa 1982, s. 243.

⁴ Kodeks prawa kanonicznego, kan. 515 § 1.

⁵ KONGREGACJA DO SPRAW DUCHOWIEŃSTWA, *Instrukcja Kapłan pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*, Rzym 2002, 9.

⁶ Por. *Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 1994, 888.

⁷ KONGREGACJA DO SPRAW DUCHOWIEŃSTWA, *Kapłan głosiciel Słowa, szafarz sakramentów i przewodnik wspólnoty w drodze do trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa*, Rzym 1999, s. 36.

historycznych i środowiskowych Kościoła lokalnego – oto elementy, których nie można pominąć w charakterystyce kapłana i jego życia duchowego”⁸. Stąd „posiadanie własnego pasterza w osobie kapłana ma dla parafii podstawowe znaczenie. (...) Bez tej obecności Chrystusa reprezentowanego przez kapłana, sakramentalnego przewodnika wspólnoty, nie byłaby ona w pełni wspólnotą Kościoła”⁹. Obowiązkiem zatem kapłana niezależnie od wieku i pełnionych posług jest prowadzenie człowieka do Boga, a nie do siebie samego. Jego priorytetowym zadaniem jest krzewienie wiary, dlatego w Pierwszym Liście św. Piotra Apostoła czytamy następujące pouczenie, skierowane do tych, którzy na mocy święceń zobowiązani są do posługi pasterzowania: „Paście stado Boże, które jest przy was, strzegąc go nie pod przymusem, ale z własnej woli, po Bożemu; nie ze względu na brudny zysk, ale z oddaniem; i nie jak ci, którzy ciemieją wspólnoty, ale jako żywe przykłady dla stada. Kiedy zaś objawi się Najwyższy Pasterz, otrzymacie niewiędnący wieniec chwały” (1 P 5,2-4).

Źródło władzy pasterskiej prezbitera

Władza kapłana, co trzeba wyraźnie zaznaczyć, nie pochodzi od wspólnoty, której przewodzi, ani na mocy przynależności do tej wspólnoty, ani na mocy delegacji ze strony ludu. Pochodzi ona od episkopatu za sprawą święceń i misji kanonicznej, a ostatecznie od Boga przez Jezusa Chrystusa za sprawą sukcesji apostołskiej. Boskie źródło kapłańskiej władzy nie daje zatem prezbyterowi prawa do tyranizowania owczarni, dlatego winien zawsze zachowywać Ewangelię, być wiernym Kościołowi oraz z radością służyć Ludowi Bożemu¹⁰. Choć jako pasterz prezbyter nie może narzucać nikomu despotycznej władczości ani ingerować w dziedziny pozostawione swobodnym wyborom świeckich, jednak

⁸ JAN PAWEŁ II, *Adhortacja Pastores dabo vobis*, Rzym 1992, 31 (dalej: PDV).

⁹ KONGREGACJA DO SPRAW DUCHOWIEŃSTWA, *Instrukcja...*, dz. cyt., 2.

¹⁰ Por. A. DULLES, *Posługa kapłańska w świecie współczesnym. Refleksje teologiczne*, Kraków 2005, s. 93-94.

niezdrowy demokratyzm jest również niewskazany. Nie wolno jednocześnie duszpasterzowi rezygnować z przekazywania pełnej nauki katolickiej w obawie przed niezrozumieniem czy też z subiektywnego poczucia jej nieaktualności. Podstawowym celem tej posługi jest prowadzenie wspólnoty do jak najgłębszego rozwoju duchowego oraz pełnego życia w Kościele¹¹.

Jezus Chrystus – wzór pasterza

Kościół, jak zaznacza w *Pastores dabo vobis* Jan Paweł II, „wie, że to Jezus Chrystus jest żywym, najwyższym i ostatecznym wypełnieniem Bożej obietnicy: «Ja jestem dobrym pasterzem» (J 10,11)”¹². W obrazie dobrego pasterza Jezus Chrystus ukazał w sposób jednoznaczny, że służba, która nie jest wyrazem miłości, nie przynosi dobra Kościołowi. Jedynie pasterz, który kocha swoją owczarnię, może jej służyć z całym oddaniem¹³. Również posługa katechetyczna kapłana w szkole wymaga od niego realizacji miłości pasterskiej. Tylko w ten sposób może ona rodzić oczekiwane przez Kościół owoce w życiu młodych ludzi. Stąd „kapłan musi być świadomy, że jego «bycie w Kościele lokalnym» stanowi, ze swej natury, element pozwalający żyć duchowością chrześcijańską. W tym sensie właśnie w przynależności do Kościoła lokalnego i poświęceniu się mu prezbiter znajduje źródło wartości, kryteriów oceny i działania, które kształtują tak jego misję pasterską, jak i życie duchowe”¹⁴. Kapłan będący sługą: słowa, sakramentów i miłości, głosicielem, konsekratorem, mężem modlitwy oraz pasterzem jest zarazem tym, w którym objawia się misterium Dobrego Pasterza odsłaniające oblicze Ojca działającego i wszechmogącego, pełnego miłosierdzia i dobroci¹⁵.

¹¹ Por. C. KLAHS, *Przewodnik wspólnoty*, „Pastores” 4 (2000), s. 123.

¹² PDV 1.

¹³ Por. P. MACIASZEK, *Pasterska tożsamość prezbitera*, Kraków 2006, s. 130.

¹⁴ PDV 31.

¹⁵ Por. W. ŚWIERZAWSKI, *Kapłan Jezusa Chrystusa – kim jest?*, „Homo Dei” 2(56) (1987), s. 84.

Istota kapłaństwa¹⁶ polega na przyjęciu przez kapłana całej historii Jezusa od wcielenia aż po Paschę i pośrednictwie między człowiekiem a Bogiem, kapłan bowiem otrzymuje byt Chrystusa Kapłana, Jego egzystencję i Jego dzieło w stosunku do innych¹⁷. Wynika stąd zarazem potrzeba odzwierciedlenia w kapłańskim życiu pasterskiej postawy Zbawiciela. Kapłan jawi się w tym kontekście także jako człowiek komunii miłości z Bogiem, a także komunii miłości z ludźmi – ta komunia zobowiązuje go do solidarności ze wszystkimi, a w szczególności sposób ze skrzywdzonymi, chorymi i ubogimi, do stawania się głosem tych, którym mówić nie wolno lub których głosu nikt słuchać nie chce¹⁸. Kapłani jako ci, którzy zostali wybrani i ustanowieni, są pasterzami i przewodnikami wspólnot wierzących w imieniu Jezusa Chrystusa, są w nich strażnikami ludzkich dróg, czuwającymi na przecinających się szlakach doczesności i wieczności¹⁹. Benedykt XVI scharakteryzuje z tej perspek-

¹⁶ Podejmując rozważania nad sakramentem kapłaństwa, Czesław Bartnik wymienia następujące owoce kapłaństwa: 1. Świecenia kapłańskie i diakońskie wyciskają na duszy znamię (charakter sakramentalny) – niezatarte, trwające mimo zaprzestania funkcji; jest to misteryjna Ikona Chrystusa Kapłana, obrazująca istotę życia kapłańskiego i wszelkie moce święte wraz z czynnym sprawowaniem ofiary eucharystycznej; 2. Kapłan i diakon otrzymują szczególne mistyczne upodobnienie swego życia do życia i historii świętej Jezusa Chrystusa; 3. Kapłan otrzymuje zdolność tworzenia Kościoła *in foro publico* jako instytucji widzialnej i osadzonej w konkretnym, żywym środowisku; 4. Kapłan staje się osobą oficjalną, która jest środkiem przekazania ludziom Jezusa Chrystusa, Jego nauki i Jego dzieła zbawczego; Chrystus wchodzi cały w jego świat i posługuje się jego osobą w dziele zbawienia i we wspólnocie Kościoła; 5. Kapłaństwo przemienia życie kapłana, a w konsekwencji również życie wiernych, na życie ewangeliczne, służebne i duchowe; 6. Kapłan otrzymuje szczególne łaski wpływania na życie ludzi poprzez umacnianie ich, utrzymywanie w Kościele, udzielanie darów zbawczych, nawracanie grzesznych, niesienie pociechy, ukazywanie sensu życia i pracy; 7. W kapłaństwie i diakonacie Kościoł otrzymuje ośrodek życia duchowego, aktywności, otwarcia misyjnego, wejścia w życie doczesne, przekładu nauki chrześcijańskiej na praktykę kościelną; 8. Dzięki hierarchii Kościoł otrzymuje życie społeczne, organiczną wspólnotowość, wymiar liturgiczny, modlitewny i głęboko ludzki. Por. C. BARTNIK, *Sakrament kapłaństwa*, „Roczniki Teologiczne” 2(40) (1993), s. 13.

¹⁷ Por. tamże, s. 12.

¹⁸ Por. W. SŁOMKA, *Oblicza kapłańskiej miłości*, w: W. Słomka, J. Misiurek (red.), *Kapłan pośród ludu kapłańskiego*, Lublin 1993, s. 37.

¹⁹ Por. W. SKWORC, *Abyśmy nie ustali w drodze. Homilia podczas Mszy Krzyżma Świętego*, Tarnów 13.04.2006, <http://www.currenda.diecezja.tarnow.pl/archiwum/2006/06-02/art-08.php> (odczyt z dn. 31.08.2017 r.).

tywy kapłaństwo następująco: „Zgodnie ze swym powołaniem, Kościół stara się sprawować ten typ władzy, który jest posługą, nie we własnym imieniu, ale w imię Jezusa Chrystusa, który od Ojca otrzymał wszelką władzę w niebie i na ziemi (por. Mt 28,18). Chrystus pasie bowiem swoją trzodę poprzez pasterzy Kościoła: to On ją prowadzi, chroni, upomina, bo ją głęboko kocha. Pan Jezus, Najwyższy Pasterz naszych dusz, chciał jednak, żeby kolegium apostołskie, a dziś biskupi, w jedność z Następcą św. Piotra, i kapłani, ich najcenniejsi współpracownicy, uczestniczyli w tej Jego misji, otaczając opieką lud Boży, będąc wychowawcami w wierze, dając wskazówki, bodźce i wspierając wspólnotę chrześcijańską bądź – jak mówi Sobór – troszcząc się, «by każdy z wiernych został w Duchu Świętym doprowadzony do rozwoju własnego powołania według zasad Ewangelii, do szczerzej i czynnej miłości oraz wolności, ku której wyswobodził nas Chrystus». (...) Każdy pasterz jest zatem narzędziem miłości Chrystusa do ludzi: za pośrednictwem naszego urzędu – drodzy kapłani – i poprzez nas Pan dociera do dusz, poucza je, strzeże i je prowadzi”²⁰.

Relacja prezbitera z Jezusem

Benedykt XVI przypomina w swym nauczaniu, że „kapłani są wielkim darem dla Kościoła i świata. Dzięki ich posłudze Pan wciąż zbawia ludzi, jest obecny i uswięca”²¹. Kapłańska posługa jednak we wszystkich jej wymiarach narażona jest na wiele niebezpieczeństw, których konsekwencją jest często utrata własnej tożsamości, dlatego istotne jest, aby fundamentem kapłańskiej działalności była jego głęboka, osobowa i pełna miłości relacja z Jezusem Chrystusem. Ojciec święty dlatego naucza: „Do tego, by być pasterzem według Serca Bożego (por. Jr 3,15), potrzebne jest oparcie w żywej przyjaźni z Chrystusem, angażującej nie tylko umysł, ale wolność i wolę, jasna świadomość tożsamości otrzymanej w sakramencie święceń, bezwarunkowa gotowość do tego, by prowadzić powierzona

²⁰ BENEDYKT XVI, *Głosić Chrystusa i prowadzić ludzi na zbawcze spotkanie z Nim. Audyencja generalna* (26.05.2010), „L'Osservatore Romano” 7 (2010), wyd. pol., s. 51-52.

²¹ TENŻE, *Kapłani darem dla Kościoła i świata. Audyencja generalna* (5.05.2010), „L'Osservatore Romano” 7 (2010), wyd. pol., s. 51.

trzędę tam, gdzie chce Pan, a nie tam, gdzie na pozór może być korzystniej lub łatwiej. Stale i z coraz większą gotowością trzeba przede wszystkim pozwalać, by sam Chrystus rządził kapłańskim życiem prezbiterów. Nikt nie jest bowiem naprawdę zdolny do tego, by paść trzędę Chrystusa, jeśli nie żyje w głębokim i rzeczywistym posłuszeństwie Chrystusowi i Kościołowi, a uległość ludu w stosunku do kapłanów jest uzależniona od uległości kapłanów w stosunku do Chrystusa; dlatego podstawą posługi duszpasterskiej jest zawsze stałe i osobiste spotkanie z Panem, Jego głębokie poznanie, kształtowanie własnej woli na wzór woli Chrystusa²².

Kapłan – człowiek wiary

Kapłan – pasterz i przewodnik wspólnoty – powinien być człowiekiem wiary. Wyraża tę myśl Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* II Soboru Watykańskiego nazywająca prezbiterów „zwiastunami wiary prowadzącymi nowych uczniów do Chrystusa i autentycznymi, czyli upoważnionymi przez Chrystusa, nauczycielami”²³. Wiary autentycznej, głębokiej, dojrzałej dzięki doświadczeniu, wypróbowanej w tygłu cierpienia, przemyślanej, przyswojonej intelektem, ale przede wszystkim sercem. Winna ona kształtować całą jego osobę ludzką, myśl i działanie²⁴. Joseph Ratzinger zaznacza jednak, że prezbiter musi być człowiekiem wierzącym, a więc kimś, kto rozmawia z Bogiem. Jeśli takim nie jest, wszelka jego aktywność pozostaje pusta. Tym bowiem, co prezbiter może największego i najważniejszego uczynić dla człowieka, jest przede wszystkim to, kim sam jest, a zatem to, że jest człowiekiem wierzącym. Dzięki wierze kapłan wprowadza ludzi w świat Boga, lecz jeśli On sam nie działa w ludzkich sercach, ludzkie wysiłki prezbitera o zbawienie wiernych na nic się nie zdadzą. Wiara i modlitwa są ze sobą nierozłącznie związane, czas więc, jaki kapłan poświęca na modlitwę i na słuchanie Pisma, nie jest nigdy pod względem duszpasterskim czasem

²² TENŻE, *Głosić...*, dz. cyt., s. 52.

²³ SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, Rzym 1965, 25.

²⁴ Por. M. PIANCEZA, *Chrystus tożsamością kapłana*, Kraków 2011, s. 22.

straconym albo odebranych ludziom²⁵. Musimy w tym miejscu odnieść się także do nauczania Jana Pawła II o kapłaństwie. Stwierdza on: „Osobowość kapłańska musi być dla drugich wyraźnym i przejrzystym znakiem i drogowskazem. Toteż jest pierwszym warunkiem naszej pasterskiej posługi. Ludzie, spośród których jesteśmy wzięci i dla których jesteśmy ustanowieni, chcą nade wszystko znajdować w nas taki znak i taki drogowskaz. I mają do tego prawo. Może nam się czasem wydawać, że tego nie chcą. Że chcą, abyśmy byli we wszystkim «tacy sami». Czasem wręcz zdaje się, że tego od nas się domagają. Tutaj wszakże potrzebny jest głęboki «zmysł wiary» oraz «dar rozeznania». Bardzo łatwo bowiem ulec pozorom i paść ofiarą zasadniczego złudzenia. Ci, którzy domagają się zeświecczenia życia kapłańskiego, którzy dają poklask różnym jego przejawom, opuszczą nas z całą pewnością wówczas, gdy już ulegniemy pokusie. Wówczas przestaniemy być potrzebni i popularni. Epoka nasza cechuje się różnymi formami «manipulacji», «instrumentalizowania» człowieka. Nie możemy ulec żadnej z nich. Ostatecznie zawsze potrzebny ludziom okaże się tylko kapłan świadomy pełnego sensu swego kapłaństwa: kapłan, który głęboko wierzy, który odważnie wyznaje, który żarliwie się modli, który z całym przekonaniem naucza, który służy, który wdraża w swe życie program ośmiu błogosławieństw, który umie bezinteresownie miłować, który jest bliski wszystkim – a w szczególności najbardziej potrzebującym»²⁶.

Cel działalności duszpasterskiej prezbitera

Mówiąc o doświadczeniu wspólnoty w życiu kapłana, wobec której wypełnia swą misję, mamy na myśli jej dwa aspekty. Pierwszy odnosi się do sakramentu chrztu świętego, na mocy którego kapłan stał się dzieckiem Bożym i został włączony do Kościoła. Drugi znajduje swój wyraz w sakramencie święceń, w którym prezbiter zobowiązał się do odpo-

²⁵ Por. J. RATZINGER, *Nowa pieśń dla Pana: wiara w Chrystusa a liturgia dzisiaj*, Kraków 2005, s. 77-79.

²⁶ JAN PAWEŁ II, *Kapłaństwo służebne*, 1979, w: K. Lubowicki (red.), *Jan Paweł II. Listy na Wielki Czwartek 1979-2005*, Kraków 2005, s. 22-23.

wiedzialności za ducha eklezjalnego, jaki winien mu towarzyszyć w kreowaniu wspólnoty Kościoła²⁷. Istotny cel działalności pasterskiej każdego kapłana oraz jego władzy wyraża się w „prowadzeniu powierzonej mu wspólnoty do pełni rozwoju życia duchowego i eklezjalnego. Tę władzę prezbiter – pasterz powinien sprawować na wzór Chrystusa – Dobrego Pasterza, który nie chcąc narzucać jej poprzez zewnętrzny przymus, pragnął, aby wspólnota była kształtowana dzięki wewnętrznemu działaniu jego Ducha”²⁸.

Kongregacja do spraw Duchowieństwa w Instrukcji *Kapłan pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej* podkreśla: „Jest więc nasze kapłaństwo sakramentalne – kapłaństwem «hierarchicznym» i zarazem «służebnym». Stanowi szczególne «ministerium» – jest «posługą» względem wspólnoty wierzących. Nie pochodzi jednakże od tej wspólnoty, z jej jak gdyby wezwania i «delegacji». Jest darem dla tej wspólnoty, który pochodzi od samego Chrystusa, z pełni Jego własnego kapłaństwa. (...) Mając to na uwadze, widzimy dobrze, w jaki sposób nasze kapłaństwo jest hierarchiczne – czyli związane z władzą «kierowania i kształcenia ludu kapłańskiego» (por. KK 10) – a przez to samo właśnie «służebne». Spełniamy tę służbę, poprzez którą sam Chrystus nieustannie «służy» Ojcu w dziele naszego zbawienia. Cała nasza kapłańska egzystencja jest – i powinna być – głęboko przeniknięta tą służbą, jeśli z pełnym pokryciem mamy sprawować Ofiarę eucharystyczną *in persona Christi*”²⁹.

Kapłan – pierwszy głoszący Ewangelię we wspólnocie Kościoła

Podczas Ogólnopolskiej Pielgrzymki Kapłanów do Częstochowy, która miała miejsce w Roku Kapłańskim, C. Hummes przypomniał polskim kapłanom: „We wspólnotach lokalnych głosicie słowo Boże, ewan-

²⁷ Por. A. PRONIEWSKI, *Kapłan – świadkiem komunii z Bogiem*, „Studia Teologiczne” 29 (2011), s. 86.

²⁸ JAN PAWEŁ II, *Prezbiter pasterzem wspólnoty. Audiencja generalna* (19.05.1993), „L'Osservatore Romano” 8-9 (1993), wyd. pol., s. 41.

²⁹ KONGREGACJA DO SPRAW DUCHOWIEŃSTWA, *Instrukcja Kapłan...*, dz. cyt., 7.

gelizujecie, pomagacie ludowi czytać Biblię, katechizujecie, gromadzicie wiernych na sprawowanie Eucharystii i innych sakramentów, towarzyszyście im w innych formach modlitwy wspólnotowej i kultu, zwołujecie wspólnotę, aby dyskutować, planować i realizować projekty dotyczące działalności duszpasterskiej, prowadzicie wspólnotę do podjęcia solidarności i miłości względem ubogich, do promowania sprawiedliwości społecznej, praw ludzkich, równej godności wszystkich, wolności i pokoju w społeczeństwie. (...) Doprawdy, pełnicie posługę strategiczną i istotną dla konkretnego i codziennego życia Kościoła w całym świecie³⁰. Obecność kapłana oraz jego zaangażowanie w sprawy wspólnoty, której jest pasterzem, przyczyniają się do rozwoju duchowego jej członków. Ponadto pogłębia się świadomość Kościoła u wiernych, zwłaszcza u katechizowanych, dla których spotkanie z kapłanem – pasterzem wspólnoty, wywiera znaczący wpływ na dalsze rozumienie ich własnej misji chrześcijańskiej oraz sposób postrzegania relacji z duchownym. Wszelkie zatem działania, jakie podejmowane są przez prezbitera, powinny prowadzić do spotkania z Jezusem Chrystusem – Dobrym Pasterzem. Kapłańskiej posługi nie można zawęzać w ramach wspólnoty do wybranej grupy osób, wśród których kapłan mógłby się czuć komfortowo, ponieważ jest pasterzem całej wspólnoty i każdy ma prawo do swobodnego z nim kontaktu na płaszczyźnie duszpasterskiej. Społeczność szkolna stanowi w ramach tejże wspólnoty specyficzną, choć nieuprzywilejowaną grupę osób, ponieważ kapłan jest pasterzem i przewodnikiem na drogach wiary dla wszystkich jednakowo.

Relacje kapłana ze wspólnotą Kościoła

W *Pastores dabo vobis* Kościół zaznacza, że „posługa kapłańska ma radykalną «formę wspólnotową» i może być wypełniona tylko jako «wspólne dzieło»³¹. W pierwszej kolejności chodzi o relację kapłana z jego biskupem, z prezbiterium, do którego na mocy święceń przynależy, a także

³⁰ C. HUMMES, *Homilia...*, dz. cyt.

³¹ PDV 17.

z wiernymi, wobec których pełni on posługę duszpasterską i katechetyczną. Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, że wspólnota kapłańska czy też poszczególne kapłani nie żyją w odosobnieniu od wspólnoty kościelnej, ale są z nią ściśle związani, stanowią jej serce i pozostają w stałym kontakcie ze wszystkimi innymi członkami Ciała Chrystusa, jakim jest Kościół³². Kapłan w zakresie oddziaływania na świeckich ma niezmiernie ważne zadanie bycia człowiekiem pokoju i pojednania. Magisterium Kościoła jasno określa zakres tej kapłańskiej postawy, stwierdzając: „Troska o życie wspólnoty winna się wyrażać przede wszystkim w byciu ze wspólnotą i we wspólnocie poprzez rezydencję w parafii, do której prezbiter został posłany. Troska o autentycznego ducha parafialnej wspólnotowości znajduje także wyraz w otwarciu drzwi plebanii dla osób poszukujących pomocy, w umiejętnym i roztroprnym gospodarowaniu kapłańskim czasem, w trosce o stowarzyszenia i ruchy religijne i społeczne, w uczestniczeniu w radościach i smutkach rodzin parafii, w otaczaniu opieką osób starszych, chorych i bliskich śmierci”³³.

Należy podkreślić za M. Ozorowskim, że kapłan odnajdzie swoje właściwe miejsce w Kościele, gdy odnajdzie je w sercach swoich wiernych, którzy ukochają go szczerą miłością³⁴. Jest to możliwe do osiągnięcia tylko wówczas, kiedy prezbiter w pełni poświęci swój czas, zdolności i obecność tym, wobec których sprawuje swoje kapłaństwo. Połowiczność posługi stanowi zawsze antyświadek służby, a zarazem zniechęca wierzących, zwłaszcza dzieci i młodzież do autentycznego zaangażowania w życie i działalność Kościoła. Zwracał na to uwagę J. Ratzinger, pisząc: „Nie ma bowiem takiego kapłaństwa, któremu poświęca się tylko połowę czasu i połowę swego serca. Kapłaństwo jest czymś, co potrzebuje człowieka dającego siebie w całości, a nie jedynie jakąś cząstkę czasu czy cząstkę tego, co posiada”³⁵.

³² Por. J. WĄTROBA, *Więź kapłana ze wspólnotą wiernych w kontekście permanentnej formacji duchowej kapłanów*, w: S. Urbański, M. Szymula (red.), *Duchowość przełomu wieków*, Warszawa 2000, s. 407.

³³ PAPIESKA RADA DO SPRAW ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU, *Instrukcja Aetatis novae*, Rzym 1992, 15.

³⁴ Por. M. OZOROWSKI, *Służba kapłańska w Kościele*, „*Studia Teologiczne*” 27 (2009), s. 19.

³⁵ J. RATZINGER, *Słudzj waszej radości*, Wrocław 1990, s. 35-36.

W *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów* Kościół jasno określa zakres relacji kapłana – przewodnika i pasterza wobec wspólnoty wiernych: „Kapłan jako pasterz wspólnoty jest i żyje dla niej; dla niej modli się, studiuje, pracuje i poświęca się; jest gotowy oddać dla niej życie, miłując ją jak Chrystus, zachowując dla niej całą swoją miłość i szacunek, poświęcając jej wszystkie siły i cały swój czas, by czynić ją, na obraz Kościoła Oblubienicy Chrystusa, coraz piękniejszą i godną upodobania Ojca i miłości Ducha Świętego”³⁶. Konsekwencją takiej kapłańskiej postawy jest uświęcenie tych, którym służy. Jan Paweł II pisze o tym w następujących słowach: „Świętość chrześcijanina bierze początek ze świętości Kościoła, wyraża ją i jednocześnie wzbogaca. Ten wymiar kościelny zyskuje szczególny charakter, cel i sens w życiu duchowym prezbitera na mocy jego specjalnej więzi z Kościołem, wywodzi się zawsze z upodobnienia kapłana do Chrystusa Głowy i Pasterza, z jego posługi i z miłości pasterskiej”³⁷. Współczesny kapłan musi zatem być człowiekiem świętym, nieskalanym, szczerą i głęboką wiarą, mężnym i bez reszty oddanym Jezusowi Chrystusowi, tak jak On był oddany Bogu Ojcu, a jednocześnie przedkładającym całego siebie i swoje życie na duchową służbę dla innych i dla świata³⁸. Świętość kapłańska owocuje świętością wspólnoty, dlatego prezbiter w sposób szczególny powinien pielęgnować to, co przyczynia się w jego życiu do uświęcenia, a tym samym stanowi realizację jego kapłańskiej tożsamości. Szczególny wydzźwięk znajduje ona w szkolnym nauczaniu – kapłan jako jeden z nauczycieli oddziałuje na młodych ludzi całym sobą, dlatego emanacja świętością ma nieocenioną wartość wychowawczą. Stanowi ona niejako załączek świętości młodych ludzi, którzy w kapłanie nauczającym ich religii widzą wzór godny naśladowania.

Jan Twardowski zwraca uwagę, że ksiądz coraz bardziej rozumie kapłaństwo, jeżeli nie żyje tylko dla siebie samego³⁹. Pasterz i przewodnik

³⁶ KONGREGACJA DO SPRAW DUCHOWIEŃSTWA, *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów*, Rzym 1994, 55.

³⁷ PDV 31.

³⁸ Por. C. BARTNIK, *Sakrament...*, dz. cyt., s. 12.

³⁹ Por. J. TWARDOWSKI, *Życ chwilką konsekracji*, „Pastores” 1 (1998), s. 54.

jest dla innych, jego misją jest służba nie sobie, ale tym, do których jest posłany. Wzorem owej służby jest Jezus Chrystus, który powiedział: „Syn Człowieczy nie przyszedł, aby Mu służyło, lecz żeby służyć i dać swoje życie jako okup za wielu” (Mk 10,45). Kontynuując tę myśl, Jan Paweł II powie, że kapłan jest „żywym instrumentem Chrystusa, Wiecznego Kapłana, dlatego też został obdarzony specjalną łaską, aby dla dobra Ludu Bożego dążyć do Boga, do doskonałości Tego, którego reprezentuje. (...) Kapłan powołany przez Chrystusa ma być «człowiekiem dla drugich», całkowicie oddanym sprawie królestwa, z sercem niepodzielnym, zdolnym przyjąć ojcostwo w Chrystusie”⁴⁰. Kapłan jest zatem także człowiekiem potrzebującym obecności ludzi, ich życzliwości, serca, niekiedy porady, a przede wszystkim modlitwy. Kapłan, jak przypomina K. Wons, jest zwykłym człowiekiem, który nie staje się świętszym przez włożenie habitu czy sutanny. Pozostaje zwyczajny i prosty jak Jezus Chrystus z Ewangelii, choć daleko mu do Mistrza, do Jego miłości, dobroci i czystości serca⁴¹. Bycie pasterzem i przewodnikiem wspólnoty pozwala kapłanowi przez jego duszpasterskie zaangażowanie stawać się bliskim jej członkom, a także problemom, którymi żyją wierni. Osobowość kapłana staje się dla innych, szczególnie dla katechizowanych, znakiem i drogowskazem. Jako służa słowa Bożego kapłan podejmuje dzieło ewangelizacji i ożywiania wiary Kościoła, stając się tym samym współpracownikiem Ducha Świętego, nauczycielem modlitwy i ofiary z własnego życia, umacnia nadzieję, zachęca do przebaczenia i pojednania, dodaje ufności i odwagi do podejmowania drogi od nowa⁴².

Konferencja Episkopatu Polski w *Liście biskupów polskich do przebiterów Kościoła w Polsce o stałej formacji kapłańskiej* podkreśla z całą stanowczością, że troska o wspólnotę, której kapłan przewodzi jako jej pasterz, domaga się od niego także „szczerzej troski o zachowanie komunii hierarchicznej, a więc jedności z Ojcem Świętym, biskupem, a przez nie-

⁴⁰ JAN PAWEŁ II, *Bądźcie szczęśliwi i dumni, że jesteście kapłanami* (30.05.1980), w: *Nauczenie papieskie*, t. II, 1 (1980), Poznań 1985, s. 675.

⁴¹ Por. K. WONS, *Jakiego księdza chcą ludzie?*, Kraków 2010, s. 39.

⁴² Por. L. SADOWSKI, *Duchowa formacja kapłana katolickiego według «Pastores dabo vobis»*, „Studia Diecezji Radomskiej” 7 (2005), s. 342.

go – z kolegium biskupów i prezbiterium Kościoła lokalnego. (...) Wyraża się ona w trosce proboszczów i wikariuszy o wspólnotę domu i stołu; w szacunku okazywanym księżom emerytom i rencistom, wspomaganie ich i utrzymywaniu z nimi braterskich więzi; w trosce o dobre imię prezbiterium; w sprawiedliwości kapłańskiej, polegającej na eliminowaniu zbyt wielkich dysproporcji w wynagradzaniu za tę samą pracę duszpasterską; w podtrzymywaniu więzi wspólnoty «kursowej»; w spotkaniach i pomocy duszpasterskiej przy okazji rekolekcji czy misji; w pomocy udzielanej misjonarzom; we wspólnym przeżywaniu wizytacji pasterskich i odpustów; w zwyczaju wzajemnych odwiedzin z okazji imienin i jubileuszy, a także w licznych i poważnym udziale w pogrzebach kapłańskich⁴³.

Misja pasterzowania wobec niewierzących

Kapłan jako pasterz i przewodnik wspólnoty wierzących stoi przed trudnym zadaniem harmonijnego połączenia duszpasterskiej troski o zachowanie wiary i uświęcenie wspólnoty, troski o podstawowe nauczanie i administrację w parafii z troską o szukanie zagubionych, obojętnych, ochrzczonych a niewierzących. Codziennym troskom kapłana o pogłębienie duchowe wspólnoty musi towarzyszyć troska o głoszenie Ewangelii pozostającym na zewnątrz oraz tym, którzy są we wspólnocie z przyzwyczajenia. Zadaniem kapłana – pasterza i przewodnika wspólnoty jest pielęgnowanie wiary jednych i głoszenie jej drugim⁴⁴. Podobną funkcję kapłan pełni w środowisku szkolnym, gdzie doświadcza spotkania z młodymi ludźmi, którzy wierzą i uczestniczą w katechizacji, oraz z niewierzącymi, którzy także wchodzi w skład społeczności szkolnej. Kapłan jest pasterzem zawsze i wszędzie. Jest pasterzem dla wszystkich, także dla zagubionych, których ma obowiązek przyprowadzić do Jezusa Chrystusa – im także ma obowiązek głosić Ewangelię. Zgodnie ze wskazaniami Jana Pawła II kapłan jako pasterz i przewodnik „powinien być

⁴³ KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Abyśmy nie ustali w drodze. List biskupów polskich do prezbiterów Kościoła w Polsce o stałej formacji kapłańskiej*, Tarnów 2006, 15.

⁴⁴ Por. A. MICHALIK, *Duszpasterz wczoraj, dziś i jutro*, t. 1 (Wybrane zagadnienia duszpasterskie), Tarnów 1997, s. 76.

podstawą, gwarantem jedności całej kościelnej wspólnoty. Jest przewodnikiem. Przewodnikiem powinien być kapłan przez swoje nauczanie, przez prawdę Ewangelii, którą głosi, przez swoje posługiwanie, a nade wszystko przez wzór życia w duchu Ewangelii. To wszystko należy do powołania pasterskiego kapłana⁴⁵.

Pasterz – ewangelizator

Kapłan jest nie tylko pasterzem, ale również ewangelizatorem – są to charyzmaty komplementarne i niezwykle dzisiaj potrzebne. Ewangelizator to człowiek, który potrafi wejść w głębokie pragnienie prawdy, sprawiedliwości, dobra, Boga, które są w każdym człowieku, i je ożywić. On idzie i szuka, głosi zbawienie w Jezusie Chrystusie i prowadzi do wspólnoty, która Nim żyje. Pasterz zaś jest tym, który nawiązaną życiową relację osobową ze Zbawicielem rozwija, pogłębia i pielęgnuje. Ponadto troszczy się o jedność wiary i życia, przez dzieło katechizacji towarzyszy w pogłębianiu poznania i umiłowania Jezusa oraz przez kult i życie sakramentalne wypełnia posługę uświęcania jako stróż i przewodnik wspólnoty⁴⁶. Kapłan, jak czytamy w *Pastores dabo vobis*, jest „wezwany, by sprawować władzę i posługę Jezusa Chrystusa Głowy i Pasterza Kościoła, ożywiając wspólnotę kościelną i kierując nią, czyli gromadząc «rodzinę Bożą ożywioną braterską jednością» i prowadząc ją «do Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym». Ten *munus regendi* jest zadaniem bardzo delikatnym i złożonym. Wymaga, oprócz poświęcania uwagi pojedynczym osobom i różnym powołaniom, zdolności porządkowania i wykorzystania wszystkich darów i charyzmatów, które Duch wzbudza we wspólnocie, sprawdzania ich oraz ukazywania ich przydatności w budowie Kościoła, zawsze w jedności z biskupami. Ta posługa wymaga od kapłana intensywnego życia duchowego, bogatego w przymioty i cnoty potrzebne osobie, która «przewodzi» i «kieruje» wspólnotą (...). Te cechy to: wierność, konsekwencja, mądrość, otwartość na wszystkich, zyczliwa dobroć,

⁴⁵ JAN PAWEŁ II, *Prezbiter...*, dz. cyt., s. 42.

⁴⁶ Por. A. MICHALIK, *Duszpasterz...*, dz. cyt., s. 78.

stanowczość i autorytet w sprawach zasadniczych, nieuleganie zbyt subiektywnym poglądom, bezinteresowność, cierpliwość, szacunek dla codziennego trudu, ufność w ukryte działanie łaski, która objawia się w ludziach prostych i ubogich (por. Tt 1,7-8)⁴⁷.

Jako pasterz i przewodnik wspólnoty wierzących kapłan pełni misję przewodniczenia, kierowania, koordynowania i rozeznawania. Pełnienie tej roli nie powinno jednak ani izolować, ani tym bardziej wynosić prezbitera ponad wspólnotę, do której jest posłany. Kapłańska posługa bez wspólnoty nie miałaby racji bytu, dlatego kapłan realizuje swą misję tylko wówczas, gdy jest głęboko zakorzeniony we wspólnocie. Mając autorytet, staje się równocześnie gwarantem komunii z całym Kościołem oraz wierności w przekazie wiary⁴⁸. Pasterski aspekt władzy kapłana wyraża się wówczas, gdy kapłan kieruje wiernymi, prowadzi im w zbawieniu, buduje Ciało Chrystusowe, rządzi parafią, diecezją, całym Kościołem, katechizuje i gdy w imieniu Chrystusa służy wszystkim wiernym w Kościele, a także wszystkim ludziom poza Kościołem⁴⁹. Obowiązkiem kapłana jest więc podejmowanie wszelkich działań zmierzających do uświęcenia powierzonych mu wiernych, tak w ramach wspólnoty parafialnej, jak i katechezy szkolnej. Priorytetowym zadaniem pasterza jest z tej racji prowadzenie do zbawienia powierzonej mu wspólnoty na wzór Dobrego Pasterza, który zna swoje owce, a one posłuszne idą za Nim (por. J 10,27). Winien on zatem w stosunku do Ludu Bożego kierować się miłością pasterską wymagającą od niego, aby jako pierwszy stał się przewodnikiem na drodze do świętości⁵⁰. Pełnienie pasterskiej posługi w Kościele rzymskokatolickim wiąże się z wzięciem za katechizowanych czy wspólnotę parafialną odpowiedzialności, od której nie wolno mu się uchylać.

⁴⁷ PDV 26.

⁴⁸ Por. E. ALBERICH, *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej*, Warszawa 2003, s. 185-186.

⁴⁹ Por. C. BARTNIK, *Sakramentologia społeczna*, Lublin 2000, s. 404.

⁵⁰ Por. A. NIEMIRA, *Moralny wymóg formacji stałej kapłanów*, „Ateneum Kapłańskie” 2(154) (2010), s. 269.

Zakończenie

Refleksję nad pasterską misją kapłana w Kościele rzymskokatolickim zakończymy odniesieniem do słów Benedykta XVI, który nauczał: „Pasterz wypełnia swoje zadanie w takiej mierze, w jakiej kieruje trzodą i jej strzeże, a kiedy trzeba, nie dopuszcza do jej rozproszenia. Właściwa kapłanom misja pasterska jest zrozumiała tylko w wizji jasno i wyraźnie nadprzyrodzonej. Tymczasem, razem z autentycznym zamiłowaniem do zbawiania każdego wiernego, jest ona szczególnie cenna i konieczna również w naszych czasach. Jeśli celem jest głoszenie Chrystusa i prowadzenie ludzi na zbawcze spotkanie z Nim, aby mieli życie, zadanie kierowania pojmować należy jako służbę i całkowite oddanie budowaniu trzody w prawdzie i świętości, często «pod prąd», oraz przypominanie, że kto jest większy, ma być jak mniejszy, a przełożony – jak sługa (por. *Lumen gentium*, 27)”⁵¹. Aspekt pasterski władzy kapłańskiej wypełnia się, gdy kapłan kieruje wiernymi, przewodzi im w zbawieniu, buduje Ciało Chrystusowe, rządzi parafią, diecezją, całym Kościołem i gdy w imieniu Chrystusa służy wszystkim wiernym w Kościele, a także wszystkim ludziom znajdującym się poza Kościołem⁵². Prezbiter jako ten, który jest dla wspólnoty wierzących pasterzem i jej przewodnikiem, powinien zawsze pozostawać sobą i być człowiekiem nieprzywiązanym do tego, co zewnętrzne. Jego zadaniem jest głoszenie Ewangelii, wskazywanie działań Jezusa, ukazywanie nowych inicjatyw Kościoła oraz pomoc wiernym w przebicciu się przez to, co jest słabe i instytucjonalne w Kościele⁵³.

⁵¹ BENEDYKT XVI, *Głosić...*, dz. cyt., s. 53.

⁵² Por. C. BARTNIK, *Sakrament...*, dz. cyt., s. 12.

⁵³ Por. L. KNABIT, Ł. WOJTUSIK, *Dusza z ciała wyleciała. Rozmowy o śmierci i nie tylko*, Tyniec 2016, s. 203.

Bibliografia

- Alberich E., *Katecheza dzisiaj. Podręcznik katechetyki fundamentalnej*, Warszawa 2003.
- Balter L., *Kapłaństwo Ludu Bożego*, Warszawa 1982.
- Bartnik C., *Sakrament kapłaństwa*, „Roczniki Teologiczne” 2(40) (1993), s. 5-14.
- Bartnik C., *Sakramentologia społeczna*, Lublin 2000.
- Benedykt XVI, *Głosić Chrystusa i prowadzić ludzi na zbawcze spotkanie z Nim. Audyencja generalna* (26.05.2010), „L’Osservatore Romano” 7 (2010), wyd. pol., s. 51-53.
- Benedykt XVI, *Kapłani darem dla Kościoła i świata. Audyencja generalna* (5.05.2010), „L’Osservatore Romano” 7 (2010), wyd. pol., s. 49-51.
- Dulles A., *Posługa kapłańska w świecie współczesnym. Refleksje teologiczne*, Kraków 2005.
- Hummes C., *Homilia podczas Ogólnopolskiej Pielgrzymki Kapłanów do Narodowego Sanktuarium Matki Bożej Częstochowskiej* (1.05.2010), <http://info.wiara.pl/doc/514037.Kard-Hummes-na-Jasnej-Gorze> (odczyt z dn. 31.08.2017 r.).
- Jan Paweł II, *Adhortacja Pastores dabo vobis*, Rzym 1992.
- Jan Paweł II, *Bądźcie szczęśliwi i dumni, że jesteście kapłanami* (30.05.1980), w: *Nauczanie papieskie*, t. II, 1 (1980), Poznań 1985, s. 672-676.
- Jan Paweł II, *Kapłan – współpracownik Boga* (25.03.1990), „L’Osservatore Romano” 2-3 (1990), wyd. pol., s. 12.
- Jan Paweł II, *Kapłaństwo służebne, 1979*, w: K. Lubowicki (red.), *Jan Paweł II. Listy na Wielki Czwartek 1979-2005*, Kraków 2005, s. 13-33.
- Jan Paweł II, *Prezbiter pasterzem wspólnoty. Audyencja generalna* (19.05.1993), „L’Osservatore Romano” 8-9 (1993), wyd. pol., s. 41-42.
- Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 1994.
- Klahs C., *Przewodnik wspólnoty*, „Pastores” 4 (2000), s. 117-124.
- Knabit L., Wojtusik Ł., *Dusza z ciała wyleciała. Rozmowy o śmierci i nie tylko*, Tyniec 2016.
- Kodeks prawa kanonicznego*, Poznań 1984.

- Konferencja Episkopatu Polski, *Abyśmy nie ustali w drodze. List biskupów polskich do prezbiterów Kościoła w Polsce o stałej formacji kapłańskiej*, Tarnów 2006.
- Kongregacja do Spraw Duchowieństwa, *Dyrektorium o postudze i życiu kapłanów*, Rzym 1994.
- Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Instrukcja Kapłan pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej*, Rzym 2002.
- Kongregacja do spraw Duchowieństwa, *Kapłan głosiciel Słowa, szafarz sakramentów i przewodnik wspólnoty w drodze do trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa*, Rzym 1999.
- Maciaszek P., *Pasterska tożsamość prezbitera*, Kraków 2006.
- Michalik A., *Duszpasterz wczoraj, dziś i jutro*, t. 1 (Wybrane zagadnienia duszpasterskie), Tarnów 1997.
- Niemira A., *Moralny wymóg formacji stałej kapłanów*, „Ateneum Kapłańskie” 2(154) (2010), s. 261-273.
- Ozorowski M., *Służba kapłańska w Kościele*, „Studia Teologiczne” 27 (2009), s. 9-19.
- Papieska Rada do spraw Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja Aetatis novae*, Rzym 1992.
- Pianceza M., *Chrystus tożsamością kapłana*, Kraków 2011.
- Proniewski A., *Kapłan – świadkiem komunii z Bogiem*, „Studia Teologiczne” 29 (2011), s. 83-92.
- Ratzinger J., *Nowa pieśń dla Pana: wiara w Chrystusa a liturgia dzisiaj*, Kraków 2005.
- Ratzinger J., *Słudzy waszej radości*, Wrocław 1990.
- Sadowski L., *Duchowa formacja kapłana katolickiego według «Pastores dabo vobis»*, „Studia Diecezji Radomskiej” 7 (2005), s. 335-346.
- Skworc W., *Abyśmy nie ustali w drodze. Homilia podczas Mszy Krzyżma Świętego*, Tarnów 13.04.2006, <http://www.currenda.diecezja.tarnow.pl/archiwum/2006/06-02/art-08.php> (odczyt z dn. 31.08.2017 r.).
- Słomka W., *Oblicza kapłańskiej miłości*, w: W. Słomka, J. Misiurek (red.), *Kapłan pośród ludu kapłańskiego*, Lublin 1993, s. 33-41.

Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, Rzym 1965.

Świerzawski W., *Kapłan Jezusa Chrystusa – kim jest?*, „Homo Dei” 2(56) (1987), s. 81-88.

Twardowski J., *Życ chwilą konsekracji*, „Pastores” 1 (1998), s. 39-55.

Wątroba J., *Więź kapłana ze wspólnotą wiernych w kontekście permanentnej formacji duchowej kapłanów*, w: S. Urbański, M. Szymula (red.), *Duchowość przełomu wieków*, Warszawa 2000, s. 394-417.

Wons K., *Jakiego księdza chcą ludzie?*, Kraków 2010.

Ks. dr Dawid Galanciak – doktor nauk teologicznych, absolwent Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, kapłan diecezji toruńskiej – wikariusz parafii św. Anny w Lubawie, katecheta w Zespole Szkół w Lubawie. Dziedziny zainteresowań: katechetyka, metodyka nauczania.

e-mail: dawidgal@op.pl